

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

63e Jaargang
no 5
30 mei 1974

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD
Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

MAASTRICHT, 30 mei 1974

REDACTIERAAD: mevr. drs. F. N. Dingemans-Bakels;
H. P. M. Hilligers; dr. D. G. Montagne (wnd. hoofdredacteur);
dr. P. J. van Nieuwenhoven; W. Ogg.
Redactie-adres: Bosquetplein 7 Maastricht (tel. 043-13671).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan administratie Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, p/a Bosquetplein 7, Maastricht; tel. 043-13671.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 2,50, voor leden f 1,75; dubbelnummers f 4,— resp. f 3,—.
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Dr. P. J. v. Nieuwenhoven,
Trianonstraat 13, Maastricht. Tel. 043 - 18897

Secretaris: J. A. M. Heerkens Thijssen.
St. Lambertuslaan 29, Maastricht. Tel. 043 - 16071.

Penningmeester: J. G. H. Schoenmaeckers, Johan Frisostraat 4,
Cadier en Keer. Giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

Lidmaatschap: m.i.v. 1974: f 17,50 per jaar (gezinscontributie f 20,—); Jeugdleden t/m 17 jaar f 7,50. Het maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.

Abonnementsprijs voor verenigingen en instellingen f 35,— per jaar.

INHOUD:

Jaarvergadering te Venlo en bezoek aan het Koelbroek	87
Het Koelbroek	87
Verslagen van de maandvergaderingen	89
Hartelijk feliciteren wij	91
Het Weerter Bos	92
Aankondiging van de maandvergaderingen	104
De natuur in	104

Foto op de omslag:

Het Koelbroek

foto: Peter Verhagen.

JAARVERGADERING TE VENLO EN BEZOEK AAN HET KOELBROEK

Op zondag 9 juni 1974 zal in het Goltzius-Museum te Venlo (Goltziusstraat 21) de jaarvergadering van ons Genootschap worden gehouden. Aanvang: 10.30 uur.

De Vereniging „Vrienden der Natuur” te Venlo treedt hierbij als onze gastheer op. Na de lunch verzorgt zij het programma.

AGENDA :

1. Opening.
2. Jaarverslag 1973 van de secretaris, de penningmeester en de wnd. hoofd-redacteur.
3. Verslag van de kas-commissie 1973 en benoeming van de kas-commissie 1974.
4. Bestuursverkiezing:
 - a. aan de beurt van aftreden zijn: mevr. dr. E. M. L. J. Wiertz-Hoessels en de heer J. A. M. Heerkens Thijssen.
Mevr. Wiertz stelt zich wegens drukke werkzaamheden niet herkiesbaar; de heer Heerkens Thijssen stelt zich herkiesbaar.
 - b. Dr. F. M. H. Willemse heeft de wens te kennen gegeven wegens drukke werkzaamheden af te treden als bestuurslid.
Het bestuur stelt voor in beide vacatures voorlopig niet te voorzien.
5. Rondvraag.
6. Sluiting om ongeveer 12.00 uur.

MIDDAGPROGRAMMA :

12.00-13.30 uur: lunchpauze.

In het Goltzius-museum bestaat gelegenheid tot het verorberen van een meegebracht lunchpakket; koffie e.d. wordt gereserveerd.

- 13.30 uur: — Aanbieding van het rapport „Koelbroek” aan het Stadsbestuur van Venlo en aan het bestuur van het Natuurhistorisch Genootschap. De heer A. H. J. Faassen houdt hierbij een inleiding.
— Daarna zal drs. J. Schoonen uit Venlo een uiteenzetting aan de hand van dia's geven over het betreffende gebied.
- 15.00 uur: Vertrek per autobus naar Koelbroek; aankomst bij de kerk van Boekend om ongeveer 15.30 uur, gevolgd door een bezoek aan het gebied.
- 17.00 uur: Einde.

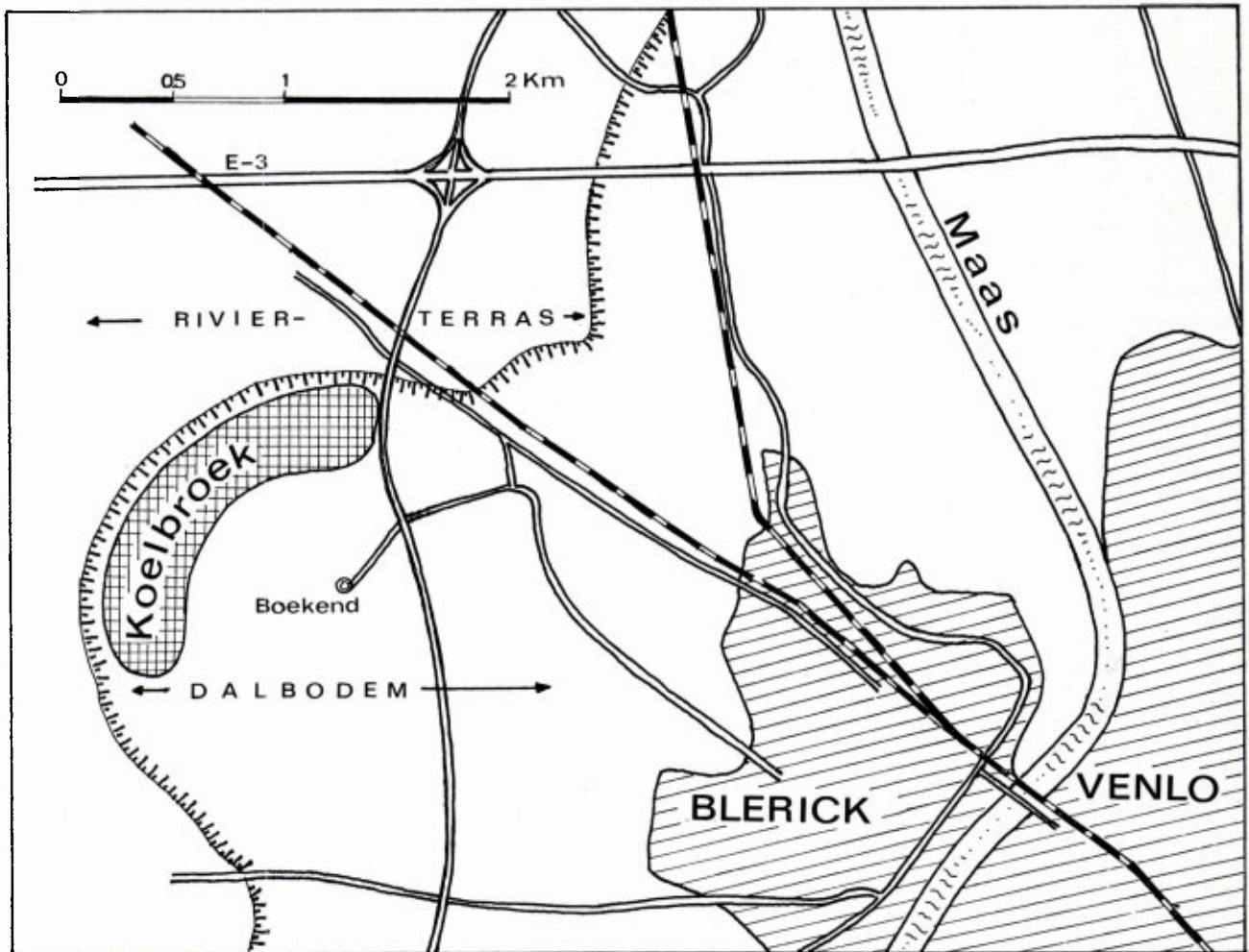
HET KOELBROEK

Het Koelbroek in de omgeving van Venlo staat reeds lang bekend als een ongerept natuurgebied van grote natuurwetenschappelijke waarde. Dergelijke terreinen worden de laatste tijd in Nederland en ook daarbuiten steeds zeldzamer. De oppervlakte van dit gebied, dat tijdens onze jaarvergadering op 9 juni a.s. nog eens onder onze speciale aandacht gebracht zal worden, bedraagt ongeveer 65 ha.

Het Koelbroek is geomorfologisch te beschouwen als een oude, verveende Maas-arm. Deze is als zodanig nog vrij goed in het landschap en vooral op de topografische kaart te herkennen.

De bodem bestaat voornamelijk uit zand op het hogere gedeelte in het Westen (midenterras), v e e n bijgemengd met wat slib in de eigenlijke laag-gelegen oude Maas-arm en zware r i v i e r k l e i op de weer wat hogere gronden aan de oostkant.

Dwars door het gebied stroomt de gekanaliseerde

Everlosche Beek, waarop vooral via een aantal loodrecht daarop gegraven slootjes het Koelbroek afwaterd. De beek, die steeds verder vervuult, is onlangs uitgediept om de afwatering van de omliggende gronden te verbeteren.

Centraal komt een rietland met zeggen en hoogop-schietende kruiden voor, gedeeltelijk met een drijf-ti-l-karakter. Dit wordt begrensd door een wilgen- en elzenbroek en drogere bossen op de hogere plaatsen, o.a. een dennenbos in het westen. In het oosten sluit hierop graslanden aan. De begrensende bosgor-

dels zorgen voor een beschutte ligging van het gebied, waardoor in de zomermaanden een broeikas-achtige atmosfeer kan ontstaan.

Het Koelbroek wordt momenteel door verschillende factoren bedreigt. Planologische gevaren zijn o.a. een ontwerp voor een autoweg-tracé dwars door het gebied en plannen voor het inrichten van een militair oefenterrein op het direct westelijk gelegen gebied „Crayenheide”. Door cultuurtechnische oorzaken (verbeterde afwatering) dreigt uitdroging. Bovendien is er de vervuiling van het beekwater.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 2 april 1974

Op zijn welbekende, duidelijke manier hield de heer van Geel zijn voordracht over een cactusreservaat in Arizona, verduidelijkt door schitterende dia's. Deze planten worden daar streng beschermd; het is verboden om exemplaren te bezitten, die niet afkomstig zijn van erkende kwekers. Het is een groot, open terrein, waarin de planten nergens een gesloten vegetatie vormen als gevolg van de concurrentie om het water. Er valt jaarlijks slechts 15-20 cm regen, en overdag is het er brandend heet. De hier levende dieren zijn over het algemeen nachtdieren, die zich overdag wegens de grote hitte schuil houden.

Er werden beelden vertoond van een reuzen cactus, die een hoogte bereiken kan van 17-20 m. Deze plant is geheel aangepast om in een korte tijd veel water op te nemen en vast te houden. Duiven die van de nektar drinken, zorgen voor de bestuiving. De groene takken vervangen de bladeren die bij „gewone” planten voor de stofwisseling zorgen. De plant is met stekels bezet; dit kunnen grote stekels zijn, die soms nog voorzien zijn van een weerhaak; ook bosjes kleine stekels (die nog lastiger zijn) komen voor. Tal van andere planten daar zijn eveneens bladerloos of slechts voorzien van kleine blaadjes. Bij veel soorten gaat de bloei- en vruchtrijping zeer snel. Van een aantal cactus-soorten wordt de vrucht gegeten. In de stam van de reuzen soort hakken verschillende soorten spechten hun gaten.

Van de verdere flora werden nog *Opuntia's*, een *Lobelia*, een *Nicotiana* (Tabak), *Yucca*, Slaapmutsjes, Klaproos, een *Scrophulariaceae* (Helmkruidachtige), Hyacint en ook een *Aloe* vertoond. Deze laatste wordt uitsluitend door een motje bestoven. Dit vlindertje legt zijn eieren alleen in de vruchten van deze *Aloe*; beide zouden waarschijnlijk zonder elkaar niet kunnen voortbestaan. Zo'n verband be-

staat ook tussen *Silene nutans* (Knikkende Silene) en een nachtvlindertje, die o.a. ook in Zuid-Limburg voorkomen. Opvallend was het aantal bandvormingen of fasciaties bij cactus-soorten. Dit verschijnsel is ten dele erfelijk, maar kan misschien ook veroorzaakt worden door beschadiging.

Wat de dieren betreft men vindt er zwijnen, herten, een paar diersoorten die verwant zijn aan de wasbeertjes, grondeekhoorns, slangen, hagedissen, schorpioenen, *Tarantula* (Wolfspin) en Kolibri's.

te Maastricht op 4 april 1974

Na een woord van welkom tot de aanwezigen deelt de voorzitter mede, dat 1 maart op 80-jarige leeftijd is overleden de heer H. H. Paulussen, als trouw bezoeker van onze maandvergaderingen bij ieder bekend. Eveneens overleed op hoge leeftijd mej. M. v.d. Mijll Dekker, in leven enige tijd secretaresse van het Genootschap en lid van de Commissie van Toezicht van het Natuurhistorisch Museum en eerlang apotheker van professie. Ook ons lid de heer F. H. Clermonts is onlangs overleden.

Na deze droevige mededeling een vreugdevolle. De heer L. Grégoire, ter vergadering aanwezig, wordt door de voorzitter gelukgewenst met zijn 50-jarig lidmaatschap deze maand. De heer Grégoire, zeer trouw lid en nog steeds actief heeft een aantal jaren geleden zijn omvangrijk en waardevol herbarium aan het Museum geschonken. Een hartelijk applaus van de aanwezigen onderstreept de felicitatie.

Op 3 april is het Genootschap vertegenwoordigd geweest bij het boomplanten door enige basisscholen in Maastricht. Algemeen is men van oordeel dat de datum voor het Zuiden toch wel wat laat gekozen is. De heer v.d. Hoogt, hoofd van de Plantsoendienst had de datum ook graag 2 weken eerder gezien, maar waar men in de jaarlijkse boomfeestdag een landelijke manifestatie moet zien, zal een vervroeging van deze datum vooralsnog wel niet goed mogelijk zijn.

De heer van Ackooy, lid van de landelijke commissie heeft de kwestie al eerder ter sprake gebracht maar tot een wijziging van de datum heeft men nog niet kunnen besluiten.

Ook het beplanten van een volgend stuk van het „De Limburger Bos” op zaterdag 30 maart is succesvol verlopen.

Op 14 maart heeft, mede dank zij het actieve gemeentebestuur van Nuth onder zeer grote belangstelling de „de Wever”-herdenking te Nuth plaats gevonden. In het speciale „de Wever-nummer” van het Maandblad kan men hier uitvoerig over lezen.

De volgende excursies staan de leden dit jaar te wachten:

- Begin september een bezoek aan het arboretum van het domein Bokrijk (B.). Hiervoor wordt contact opgenomen met de heer Verbeek, conservator.
- 20 oktober de uitgestelde geologische excursie naar het Jekerdal.

Na de pauze hield de heer C. van Geel zijn voordracht over de kalkflora van het Ardèche-gebied (Frankrijk). Dat hij daarbij zijn ogen goed de kost gegeven heeft getuigen de ruim 120 prachtige dia's, die hij, trouw bijgestaan door zijn echtgenote, gedurende een vakantie in die omgeving heeft gemaakt. Zowel de lagere delen van het stroomgebied als de hoge kalkhellingen en de plateaux hebben daarbij zijn belangstelling gehad.

Hij liet ons planten zien, die men ook in onze streken, zij het in niet zo grote getale, kan aantreffen, maar ook soorten, die meer specifiek voor Zuid-Europa zijn. Ook andere aspecten van dit zo belangwekkende gebied kwamen aan de orde. Interessant zijn bv. de pre-historische muurtjes en grafmonumenten in de omgeving van Aven d'Orgnac (3000-2000 jaar voor Chr.).

De voorzitter vertolkte de dank van de aanwezigen voor deze, van zo duidelijk commentaar voorziene uitgebreide plantenles; een dankbaar applaus onderstreepte dit.

te Maastricht op 9 mei 1974

Met een welkom tot de aanwezigen opent de voorzitter de vergadering en vestigt de aandacht op de ter visie liggende foto's van de „de Wever-herdenking” waarop een bestelling kan worden gedaan. Vervolgens nodigt hij de aanwezigen uit om in de pauze de tentoonstelling „Reuzen uit de KRIJGT-zee” te bezichtigen, waarbij Drs. A. Meijer een nadere explicatie zal geven.

Omtrent de „Caestert-week”, in het Natuurhistorisch Museum georganiseerd van 20 - 26 mei door de Vereniging voor Onderzoek van de St. Pietersberg, zal in een volgend nummer verslag worden uitgebracht.

Ook aan de opening op 18 mei van het natuurpad op de westelijke St. Pietersberg-helling, aangelegd door de afd. Maastricht van het I.V.N., zal dan aandacht besteed kunnen worden.

De heer H. Kemp geeft de volgende vogelwaarnemingen:

Opvallend groot was het aantal Zilvermeeuwen (*Larus argentatus*), namelijk ruim 130 tesamen, rond de Maas in het Bosscherveld te Maastricht in januari 1974. Ik kan mij niet herinneren ooit 10 Zilvermeeuwen tesamen gezien te hebben boven de Maas te Roermond of verder naar het Zuiden. Het aantal Stormmeeuwen (*Larus canus*) daarentegen was in die tijd aldaar normaal voor ongeveer de laatste 15 jaren, d.w.z. tot circa 10 exemplaren tesamen. Tussen de St. Servatiusbrug en de Wilhelminabrug te Maastricht waren er afgelopen winter weer meer dan 500 Kokmeeuwen (*Larus ridibundus*). Dit is normaal voor de laatste 20 jaren. De laatste dag van december 1973 en de eerste dagen van 1974 was er een 20-tal Frater(tje)s (*Carduelis flavirostris*) in het Burg. Daemenpark te Geleen. Zij pikten de zaadjes van berken zowel in de bomen zelf, als de afgevallen zaadjes op de sintelbaan.

Sedert 3 jaren of mogelijk ook iets langer is de Zanglijster (*Turdus philomelos*) broedvogel in Wyck, omgeving van het Sterreplein, te Maastricht. Voor-

heen was dit in dit stadsdeel alleen het geval op de terreinen van de aardewerf fabriek Céramique.

De voorzitter vreest, dat het voorkomen van de Zilvermeeuw in het binnenland zou kunnen leiden tot een verstoren van de broedsels van de kleine zangvogels, zoals in de duingebieden.

De heer Gilissen is het er niet mee eens, dat Zilvermeeuwen altijd de schuld krijgen van een vermeende aanslag op zangvogelbroedsels. In het Westen treffen we ze massaal aan op vuilnisstortplaatsen van steden en dorpen en daar zullen ze dan ook wel gaan fourageren, mochten ze zich blijvend in het binnenland vestigen. Waarschijnlijk is dit echter niet. In de Kokmeeuw ziet hij meer een boosdoener op dit gebied.

De heer van Nieuwenhoven heeft in het afgelopen najaar 20 à 30 Fraters geringd, aanzienlijk minder dan in 1972 toen ca. 90 van deze trekvogels van een ring voorzien werden. Terugmeldingen zijn nog niet ontvangen.

De heer Damen heeft in februari gedurende twee weken een IJsvogel waargenomen bij het „Bassin” in Maastricht. Ook trof hij op een wandeling een dode Wezel aan, die op prikkeldraad zat vastgeprikt. Mogelijke dader: Klauwier of Klapekster?

Op een vraag van de heer Hensels met betrekking tot een eventuele herhaling van de dendrologische week van 1973 zegt de voorzitter, dat in september een excursie gehouden zal worden naar het arboretum van het domein Bokrijk (B). Hij zal hierover contact opnemen met de heer Verbeeck, conservator van het museum aldaar.

Dan houdt Dr. Montagne aan de hand van fraaie dia's een voordracht over de ontginning van zeldzame mineralen (tantaliëet, cassiteriet en amblygoniet) in Suriname. Hij vertelt dat de toevallige vondst van het lithium-mineraal amblygoniet er toe geleid heeft een vergunning aan te vragen om de vindplaats verder te exploreren. Van de 21.000 ton daarbij vrijgekomen gesteente-materiaal is 1700 ton amblygoniet ($\text{Li Al PO}_4 (\text{F}, \text{OH})$) en 20 ton concentraat van tantaliëet en cassiteriet verscheept kunnen wor-

den. Uit de opbrengst zijn de exploitatiekosten bestreden. Lithium wordt o.m. gebruikt in de fabricatie van lichtspoorammunitie en vuurwerk. In het tijdschrift „Geologie en Mijnbouw” No. 8/1964 vindt men een uitvoerig verslag van de proefexploitatie waarnaar korthedshalve kan worden verwezen.

De voorzitter dankt de heer Montagne namens alle aanwezigen voor zijn duidelijke uiteenzetting met de verhelderende dia's, waardoor weinig aan de fantasie van de toehoorders (kijkers) behoeft te worden overgelaten. Ook complimenteert hij de staf van het Museum met de expositie „Reuzen uit de KRIJTT-zee”, speciaal hen, die na eindeloos geduldwerk deze fossielen hebben weten vrij te maken. Applaus onderstreept de bijval van de aanwezigen met de zo zeer geslaagde avond.

Alvorens de vergadering te sluiten wil de voorzitter gewag maken van de noodtoestand waarin het Genootschap verkeert doordat men nog steeds geen nieuwe administrateur gevonden heeft, zodat het verenigingswerk verricht wordt door personeel van het museum als een extra belasting naast hun eigenlijke taak. Hij doet een beroep op de leden uit Maastricht e.o. met wat vrije tijd zich beschikbaar te willen stellen voor het verrichten van enig administratief werk onder leiding van de secretaris.

Ook wil hij er op wijzen dat de heer Montagne in september 1973 bereid was de functie van hoofdredacteur tijdelijk op zich te nemen. Dr. Montagne heeft het bestuur er dezer dagen nog eens op gewezen dat een blad als het onze een bioloog als hoofdredacteur nodig heeft. Als geoloog voelt hij zich voor het overgrote deel van het redactionele werk incompetent. Vandaar dat hij aandringt op het zoeken van een opvolger.

HARTELIJK FELICITEREN

wij onze leden M. J. M. Bless en J. P. M. Th. Meessen uit Heerlen met de beloning, die zij van de rijksoverheid ontvingen voor hun idee: een verbeterde methode voor het vrijmaken voor nader wetenschappelijk onderzoek van microsporen uit gas-arme kolen.

HET WEERTER BOS

door J. H. H. de Haan (Weert)

III. De avifauna (derde stuk) *)

Het najaar 1972 bracht weer eens, naast het veel voorkomen van de Sijs, *Carduelis spinus* (Linnaeus) een invasie van de Barmsijs *Carduelis flammea* (Linnaeus) met zich mee.

Over het algemeen genomen is de barmsijs een ongeregelde doortrekker in klein aantal, maar daarentegen vertoont hij zich in West-Europa in sommige jaren, zoals nu in de afgelopen najaarsperiode, plotseling in grote hoeveelheden.

Bij het ringwerk constateerde dhr. Lammers enige kleinere troepen Barmsijsen. Hij nam daarbij waar dat hier naast de „grote” vorm *Carduelis fl. flammea* (Linnaeus) ook de „kleinere” vorm *Carduelis flammea cabaret* (P. L. Stadius Muller) aanwezig was. Hij kon dan ook van beide vormen exemplaren ringen.

De laatste vorm, „cabaret”, is donkerder van kleur dan „flammea” en bewoont in hoofdzaak het Middeneuropese Hooggebergte evenals de Britse Eilanden. Ook zijn daarvan in Nederland enkele broedgevallen bekend, van de Waddeneilanden en uit de kop van Noord-Holland.

De Grote of Noordelijke Barmsijs broedt in het hoge Noorden. Het nest wordt daar bij voorkeur op een berk, veelal dicht bij de stam geplaatst, met mos gecamoufleerd, zodat het moeilijk waarneembaar is. Volgens mededeling van opzichter Beyk zijn zuidelijk van het Weerter Bos bij de Belgische grens veel „barmsijsen” waargenomen en zijn daar meer dan tweehonderd dezer vogels geringd.

De Wielewaal van februari 1973 bevat een mede-

deling waaruit blijkt dat ook over heel België deze invasie van Noordse Barmsijsen werd vastgesteld.

Nog een andere vogel, als zeldzame doortrekker voor het binnenland bekend zijnde, kon ik bij het Weerter Bos waarnemen:

Op 10 maart 1973 zag ik daar nml. 3 ♀♀ IJsgorzen, *Calcarius lapponicus* (L.). Ze zaten aanvankelijk in de wegberm, vlogen vandaar op en zetten zich ongeveer 20 meter verder neer op een zandig terrein met veel verdord kort gras. Met een kijker (20x) kon ik ze geruime tijd zeer goed waarnemen. Ze waren absoluut niet schuw, gingen rustig hun gang en trokken zich ogenschijnlijk van mij niets aan. Ze holden nogal fors over het terrein, telkens iets oppikkend. Graspollen die hen in de weg stonden werden doorkruist en rondom naar voedsel onderzocht. Deze vogelsoort toont een aanmerkelijk verschil van vederkleed. Niet alleen ten aanzien van de geslachten onderling maar ook naar leeftijd en in de loop der seizoenen.

Hier betrof het exemplaren in het voorjaarskleed. Een zeer goede afbeelding daarvan trof ik aan in Jägerskiöld/Kolthoff: Nordens Fåglar - plaat 31 - fig. 4. Opvallend was o.m. de relatief zeer brede witte band boven de ogen, die van weerszijden nageenog de hele donkerbruine kruin omsloot.

De Klapekster was er dit voorjaar ook weer. *Lanius excubitor* (L.). Van 14-16 maart 1973 trof ik telkens op dezelfde plaats een ♂ aan, terwijl Lammers er begin april en 15 april 1973 telkens op dezelfde plaats een mannetje Klapekster waarnam midden in het Weerter Bos bij een aanplant van populieren.

Op 28 april 1973 zag Lammers in het Weerter Bos een troepje van 8 Kruisbekken, *Loxia curvirostra* Linnaeus, en later nog eens twee exemplaren. De Kruisbekken, welke hier worden waargenomen stammen wel in hoofdzaak uit Midden-Europa. Hun trek-

*) I. Geschiedenis van het Weerter Bos en zijn omgeving, 1972 (1), pag. 8. II. Historische gegevens, 1972 (3) p. 37. III. De avifauna (eerste stuk) 1972 (7/8), p. 105. III. De avifauna (tweede stuk) 1973 (1), p. 8.

verplaatsingen vallen voornamelijk in het tweede halfjaar en hebben dan grotendeels een invasieachtig karakter.

De Nachtzwaluw, *Caprimulgus europaeus* Linnaeus, die eveneens tot de broedvogels van het Weerter Bos behoort, is toch wel een van de meest interessante vertegenwoordigers van onze avifauna.

Het schorskleurige vederkleed past zich wonderwel aan bij de bos- en heidegrond, waarop hij zijn eieren uitbroedt, welke zonder meer ev. in een onbeduidend kuiltje, op de grond worden gelegd.

Het is een nachtvoegel, die zich overdag ook veel in bomen ophoudt. Hij zet zich op een tak neer in de lengte richting daarvan, waarbij hem ook weer zijn schutkleur zeer ten goede komt. Reeds in de schemering wordt hij actief en laat dan dikwijls een ratelend geluid horen. Het mannetje baltst in de paartijd op een zeer karakteristieke wijze, waarbij de witte vleugelvlekken op een opvallende wijze worden ten toon gespreid. Overdag houdt hij zijn ogen tot op een smalle spleet gesloten, zoals op de foto van de broedende vogel zichtbaar is.

Oppervlakkig gezien lijkt de gesloten bek voor zo'n relatief grote vogel (27 cm) klein maar opengesperd

Foto 1: Broedende Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus* Linnaeus). Weert, 7 juni 1965. (foto: J. J. Pijpers).

tot voorbij de ogen als afweer bij verontrusting is deze van een bijna onwezenlijke grootte. Dit stelt hem bij nachtelijke voedselvluchten ook in staat behoorlijk grote insecten als kevers en vlinders buit te maken. Zijn vlucht is geluidloos, afgezien van het klappen met de vleugels, dat vaak voorkomt.

Het legsel bevat twee eieren. Deze vertonen vlekken, welke bij diverse exemplaren onderling nogal wat kunnen verschillen en daaraan een gemarmerde aanblik geven. Van de nachtzwaluw was dit jaar minstens één broedgeval bekend. Ook opzichter Peters zag in de zomer 1972 een exemplaar ratelend op een boomtak zitten. Bij een nachtelijke autotocht in de zomer 1971 signaleerde hij meer exemplaren, zodat de veronderstelling gewettigd is, dat zich daar ook meer broedparen ophouden.

Het Weerter Bos met relatief veel kaalslag en grotere open ruimten temidden van de bebossing vormt eigenlijk voor deze vogel een ideaal biotoop. Op 7 september 1971 vond ik er een volwassen exemplaar dood in de wegberm. Het Weerter Bos herbergt deze soort reeds tal van jaren. Mijn eerste kennisgeving met een nachtzwaluw dateert van 12 augustus 1926. Overigens komt hij ook thans nog rondom Weert op verschillende plaatsen broedend voor.

De IJsvogel, *Alcedo atthis* (Linnaeus) broedt in het Weerter Bos reeds vele jaren. Lammers kent hem ook nog als broedvogel in het aangrenzende gebied van De Pan, bij de Sterkselse Aa. Ook werd hij in 1972 nog broedend aangetroffen nabij de Hoort te Dorplein/Budel, waar Spreuwenberg hem ook nog in 1973 bij een nestholte aantrof. Gewoonlijk verstoord door vroegtijdig bermmaaien langs de Oude Graef worden daar deze vogels ernstig in hun bestaan bedreigd. Overigens worden ook nu nog hier in het bos buiten de broedtijd vrij geregeld IJsvogels vissend aangetroffen.

Zo zagen de heren Christiaens en De Leyer op 5 sept. 1972 een exemplaar boven de Oude Graef. Zelf zag ik op 30 aug. 1972 een ijsvogel nabij de Grenspaal bij Hugten en op 12 oktober 1972 nabij de Pedro brug. In 1971 zag ik daar resp. op 9 augustus en op

17 augustus telkens één exemplaar. Lammers zag nog midden januari 1973 een IJsvogel in het Weerter Bos. De zachte winter 72/73, waarbij nagenoeg alle waterlopen vrij van ijs bleven, zal voor de overwinteringskansen van deze vogelsoort zeker gunstig zijn geweest. Jammer genoeg zijn in de afgelopen winter elders in Weert minstens twee IJsvogels het slachtoffer geworden van grote spiegelruiten, waartegen ze zich hebben doodgevlagen. Lammers kon ook in 1973 het met succes broeden van de IJsvogel in het Weerter Bos vaststellen. Ook een tweede broedsel kwam voorspoedig tot zijn recht.

Van de Groene Specht, *Picus viridis* Linnaeus, waren in het geïnventariseerde gebied van het Weerter Bos in 1972 dertien broedparen bekend, terwijl ook in het aangrenzend gebied nog meerdere paren werden aangetroffen. Speciaal het gemengde bos onder Hugten en dan de uitgestrekte naaldbossen van het Weerter Bos eveneens onder Maarheze herbergden nog meerdere paren. Hens noemt hem in zijn Avifauna van Limburg een vrij talrijke broed-, stand- en zwerfvogel, welke mening ook in de Avifauna van Noord-Brabant wordt gedeeld. Ze zijn in het bos nogal luidruchtig en hun schelle roep klinkt dan onophoudelijk over het woud. In sommige jaren neemt in het najaar hun aantal nog belangrijk toe. Zo waren er einde september 1970 opvallend veel aanwezig. Hun voedsel vinden ze er o.a. in de talrijke mierennesten. Om zich daaraan te goed te doen hakken ze soms de bospaden open, waar mieren in de harde aan de oppervlakte gelegen oerlagen hun nesten hebben gemaakt. De Atlas van de Vogels in België vermeldt voor deze soort dat 99% van hun voedsel wordt gevormd door mieren en hun larven. Bij tijd en wijle worden echter ook bessen en eikels opgepeuzeld. Waar Niethammer: Handbuch der Deutschen Vogelkunde Bnd. II pag. 7 P. E. Wasmann citeert wordt daar vermeld:

„Nach E. Wasmann (1905) frist der Grünspecht von „Frühjahr bis Herbst die verschiedensten Ameisenarten, im Winter (bei strengem Frost) dagegen fast „ausschliesslich *Formica rufa* und *F. pratensis*, in

„deren festgefrorene Haufen er u.U. tiefe Löcher „30, 50, bis 75 cm. tief, hineinhackt, um zu den „Beutetieren zu gelangen.”

Dit was hier in de winter 71/72 goed waarneembaar. Ik heb toen meerdere mierennesten „hersteld”.

De Grote Bonte Specht, *Dendrocopos major* (Linnaeus) komt er ook het hele jaar door voor, zij het in iets kleiner aantal. Ook bij deze soort bemerken we soms in voor- en najaar enige toename. Zo waren er 23 maart 1971 kennelijk meer exemplaren aanwezig, dan normaal het geval is.

Over het algemeen genomen geldt de Grote Bonte Specht als de meest voorkomende soort uit de familie der spechten in onze bosgebieden. Hij komt dan ook in praktisch alle bostypen voor, zodat we zijn nestholten zowel in loof- als in naaldhout kunnen aantreffen. Een sterke voorkeur wordt daarbij gesignaleerd ten opzichte van beuken en eiken, wilgen en populieren.

In de warme jaargetijden bestaat zijn voedsel voor een groot deel uit insecten o.a. mieren, kevers, waaronder de zeer schadelijke denneschorskevers en hun larven, dennesnuittorren alsmede ook vele vlinders.

In het najaar en de winter voorziet het bos hem van eikels, beukennoten en de zaden van lariksen en den- nen. De denneappels worden door de vogel in daartoe geëigende schorsspleten klem gezet en vervolgens met de snavel uiteengehakt om zo de zaden te bereiken (Spechtesmidse).

Zowel voor de Groene Specht als voor de Grote Bonte Specht vormt het Weerter Bos met zijn grote verscheidenheid in flora en fauna een levensgemeenschap, waarin beide soorten minstens een gelijke bestaansmogelijkheid wordt geboden, hetgeen dan ook in het aantal, waarin ze hier onderscheidenlijk tegenwoordig zijn, sterk tot uitdrukking komt.

De Kleine Bonte Specht, *Dendrocopos minor* (Linnaeus) werd door Lammers in het Weerter Bos broedend aangetroffen. Buiten de broedtijd zie ik ze er nog het meest; dan verplaatsen ze zich vaak over grotere afstanden en ze vliegen dan daarbij gaarne de hogere bomen aan. Bij het in 1972 rooien van een

rij dertig-jarige populieren bleek een der bomen nabij de top, waar eertijds bij het snoeien een dikkere tak verwijderd was, een nestholte van de Kleine Bonte Specht te bevatten, die kennelijk in dat jaar nog bewoond was geweest. Deze soort hakt ieder jaar een nieuwe nestholte.

Ook de Zwarte Specht, *Dryocopus martius* (Linnaeus), behoort reeds vele jaren tot de geregelde bewoners van dit bos, zij het dan in slechts enkele paren. In het voorjaar 1971 werden er drie paren waargenomen. In de broedtijd verliezen ze hun luidruchtigheid en dan valt hun aanwezigheid veel minder op. De eerste exemplaren van de Zwarte Specht in het Weerter Bos werden door mij waargenomen resp. op 6 en 19 november 1931 telkens een paartje. Deze specht bewoont zowel loof- als naaldhout. Op 26 maart 1973 zag ik onder Hugten een vers uitgehakt nest in een eik.

De Draaihals, *Jynx torquilla* Linnaeus, werd er gedurende de laatste jaren ook meermalen waargenomen. Zo o.a. op 19 april 1971 en verder op 20 juli 1972 toen een roepend exemplaar bij een boomgaard aanwezig was en telkens van de ene boom in de andere verder vloog om uiteindelijk in het loofhout aan de rand van het bos te verdwijnen.

Jaar voor jaar is er de Koekoek, *Cuculus canorus* Linnaeus goed vertegenwoordigd. Ze vinden er ongetwijfeld goed de kost en door het verorberen van harige rupsen, welke bij andere vogels voor hun menu minder aantrekkelijk zijn, leveren zij een speciale bijdrage voor het in stand houden van het natuurlijk evenwicht in het bos. Zulks bleek ook bij het optreden van een rupsenplaag van de basterdsatijnvlinder. Toen zag ik ook herhaaldelijk Koekoeken vanuit het bos naar de buiten het complex staande aangetaste eiken vliegen om er hun hartje aan de daar aanwezige rupsen op te halen.

Toen in de zomer 1972 in de Grootte Peel een rupsenplaag van de Plakker, *Lymantria dispar* L., optrad constateerde Van Deurzen daar een sterke toename van de Koekoek, maar tezelfder tijd waren ze uit het Weerter Bos vrijwel verdwenen. De rupsenharen

blijven in de maag van de Koekoek in de slijmhuide steken, die zo nu en dan wordt vernieuwd, zodat ze hem geen overlast bezorgen.

In 1973 zette zich de rupsenplaag in de Grootte Peel onverminderd voort. Als een ware sprinkhanenplaag vraten de rupsen van de Plakker alles weg wat ze aan vegetatie tegenkwamen. Daarbij bleven zelfs grassen en dennen niet gespaard. Het voorkomen van rupsen van de Plakker in dennen is een zeldzaam verschijnsel maar hier werd alles kaalgevreten en toen de rupsen volwassen waren en tot verpopping overgingen was een oppervlakte van bij de 80 ha. volslagen „total loss”. Ook in 1973 verzamelden zich daar vele koekoeken om aan een rupsenfestijn deel te nemen. Van Deurzen schatte de concentratie van deze vogels in het aangetaste gebied tot bij de zestig exemplaren. Inmiddels kon hij ook het optreden van sluipwespen constateren.

In 1971 deden zich in het gebied rondom Weert nogal wat broedgevallen van de Steenuil, *Athene noctua* (Scopoli) voor. Aan de rand van het Weerter Bos zag ik toen op 5 juli een Steenuil op een weipaal zitten en nog eens drie jonge Steenuilen bij de Gras-hut. Ook dhr. Lammers zag deze soort in het Weerter Bos. Ze houden zich gaarne in de buurt van schuren en boerderijen op. Te Altweertheide hadden ze een nest tussen het beschoten dak op manshoogte in een loods bij de Schuttershoeve. Men had het gekrabbel der jongen gehoord en zo kwam het bestaan van de uilenfamilie daar aan het licht. Men interesseerde zich erg voor hun wel en wee en zo groeiden ze voorspoedig op te midden van de belangstelling der „schutters” (foto 2).

Voor hun nest maken ze ook nog graag gebruik van konijnholen en ook van knotwilgen, welke laatste in het gebied van het Weerter Bos slechts spaarzaam aanwezig zijn. Bovenaan op hun spijskaart komen Veldmuizen voor, waarvan er volgens Naumann per maaltijd vijf of zes stuks verorberd worden.

Op 26 april 1973 zag ik bij het Weerter Bos wederom een Steenuil op een paal zitten, waarna Lammers op 13 mei d.a.v. het broeden in een knotwilg kon vast-

Foto 2: De Steenuiltjes van de Schuttershoeve, 3 weken oud. 1971. (foto: J. de Haan).

stellen. Met nest bevatte 5 eieren. Later bleek dat dit nest leeg was. Mogelijk was een Bunzing hieraan schuld. Intussen constateerde Lammers dat zich in 1973 op meerdere plaatsen rondom het Weerter Bos Steenuilen ophielden.

Minstens acht broedparen van de Ransuil, *Asio otus* (Linnaeus), waren er in 1972 binnen het geïnventariseerde gebied bekend. Dan krijgen we nog de broedparen in het aangrenzende, tot het Weerter Bos behorende Brabantse gebied, met zijn uitgestrekte naaldbossen, dat eveneens een uitstekende broedplaats voor Ransuilen vormt. In 1971 ringde Lammers in het Weerter Bos Ransuilen. In één perceel werden drie nesten op zeer korte afstand van elkaar aangetroffen. Een interessant resultaat van het ringonderzoek leverde een op 6 februari 1965 bij het Weerter Bos dood aangetroffen Ransuil op, welke voorzien was van een ring H 34411 van het Museum zoologicum Universitatis te Helsinki. Volgens opgave van genoemd instituut d.d. 9-4-65 was deze vogel geringd te Strömfors 60 34 N / 26 26 E op 17.6.1961 pull. en alsdan na ruim drie en een half jaar hier aangetroffen, 51 15 N / 5 42 E. Deze Ransuil had daarbij dus een afstand afgelegd van minstens 1640 km. ZW.

In Skandinavië wordt de Ransuil tot de 63e breedtegraad aangetroffen. In de winter verzamelen ze zich soms in troepjes en trekken en zwerven dan zo gezamenlijk rond. In de afgelopen winter 72/73 kwamen er in het verkeer over de E-9 in de buurt van Leende minstens zeven Ransuilen en een Kerkuil om het leven. Vermoedelijk was daar een rijke voedselbron, die hen in deze levensgevaarlijke zone bracht. Het voedsel voor de Ransuilen wordt in hoofdzaak gevormd uit bos- en veldmuizen, spitsmuizen, mollen en kikvorsen, insecten en vogeltjes.

De Velduil, *Asio flammeus* (Pontoppidan) is nu uit de omgeving van het Weerter Bos, althans als broedvogel, verdwenen. Tot voor enkele jaren waren er rondom Weert nog drie broedparen maar nu zijn er mij geen meer bekend. Op 10 juni 1949 vond ik in het Weerter Bos in een perceel opgroeiende jonge dennen, doorsneden van sloten met riet en met een zware ondergrond van bramen, een nest op de grond. Toen de jongen groter werden, begaven zich de oude vogels reeds voor het invallen van de duisternis op jacht. Dit constateerde ik er ook nog op 7 mei 1953. Ze overvliegen daarbij een zeer grote oppervlakte van weilanden en akkers, wat voor hen niet van alle gevaren ontbloot is. Na die tijd heb ik er geen Velduilen meer gezien. Voor het gehele land geldt hij als een „zeer schaarse tot schaarse broedvogel”.

In het vroege voorjaar van 1971 hoorde ik er de roep van de Bosuil, *Strix aluco* Linnaeus, terwijl ook door Lammers het roepen van de Bosuil in het Weerter Bos werd gehoord. Echter niet meer in 1972, hetgeen toch ook weer niet wil zeggen, dat ze daar in dat uitgestrekt gebied momenteel niet meer zouden voorkomen. De waarneming van deze nachtvogel hangt daarbij nogal erg van het toeval af. Automobilisten, die 's nachts de wegen langs het Weerter Bos passeren zien vaker in de schijnwerpers van hun wagens uilen vliegen of op weipalen zitten, zonder dat nadere identificatie plaats heeft.

Men mag veilig aannemen, dat ondanks de steeds

toenemende zeldzaamheid er nog altijd Slechtvalken, *Falco peregrinus* Tunstall, zijn die over dit gebied, dat hun oeroude trekweg is geweest, gedachtig de roemrijke dagen van Valkenswaard, naar het Zuiden trekken. Dat merkt men nog vrij regelmatig boven de uitgestrekte vlakte van de Peel en soms ook hier. Dan komt het voor, dat ze een van de masten van de door het landschap, alsook over het Weerter Bos, lopende hoogspanningsleidingen tot rust- en uitzichtpost verkiezen. Zo zag ik er op 28 maart 1954 een Slechtvalk op een dergelijke mast zitten, welke hem een ideaal uitzicht bood. Daar kunnen ze het rustig afzien tot de honger begint te knagen. Want er zijn altijd wel houtduiven in de lucht, die daar als een doorlopend tafeltje dekje aan hun neus voorbij vliegen.

Op 15 februari 1973 stootte ik langs een bospad in het Weerter Bos op een Slechtvalk ♂ op ongeveer 30 meter bij het passeren van kromming in de weg. Met drie slagen van zijn vleugels had hij reeds zo'n vaart bereikt, dat hij aan de andere zijde van de weg steil langs de dennen omhoog schoot om over het bos te verdwijnen. Zijn sporen liet hij echter daar buiten na in de vorm van de verenkransen van geslagen en gekropte duiven, die in de specifieke wijze van behandeling als een visitekaartje de identiteit van de stootvogel lieten vaststellen.

De Leyer trof terzelfder tijd onder een der masten een Buizerd aan, die bezig was een Duif te kroppen. We mogen gerust aannemen, dat de Buizerd deze de Slechtvalk afhandig had gemaakt.

In de Avifauna van Limburg van Hens kunnen we zien, dat vanuit het Westen van Limburg in de loop der jaren nogal wat waarnemingen bekend zijn. Ook uit het zuiden der provincie werden veel waarnemingen geboekstaafd.

De Heer P. A. Hens schilderde nog voor enige jaren een Slechtvalk welke schilderij hierbij niet slechts ter illustratie, maar ook tevens als een hommage aan deze voortreffelijke Limburgse ornitholoog wordt gereproduceerd. Het stuk is als volgt gesigneerd: nr. 93 Falco peregrinus Tunst. ♂ adult. 8-XII-1921. Houthem Limb. Coll. P. A. Hens nr. 1145. (foto 3)

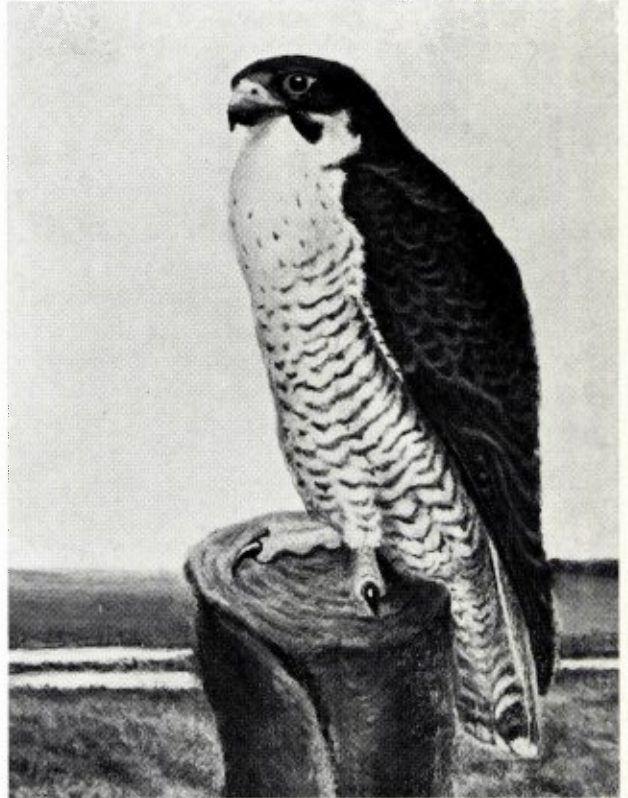

Foto 3: Slechtvalk (*Falco peregrinus peregrinus* Tunstall) (♂)
(naar een schilderij van P. A. Hens).

Reeds sedert enkele jaren werd door Lammers het broeden van de Boomvalk, *Falco subbuteo* Linnaeus, in het Weerter Bos geconstateerd. Hij stelde zulks voor 1970 en 1971 vast en ook nu komt deze soort als broedvogel voor op de inventarisatielijst 1972.

Op 9 juli 1971 zag ik een Boomvalk langs het boscomplex fourageren en op 21 juli 1972 in de buurt van de E-9 eveneens twee exemplaren. Het voedsel van de Boomvalk bestaat in hoofdzaak uit insecten, die in vlucht worden bemachtigd. Het is een voortreffelijke vlieger, die ook zonder bezwaar in volle vlucht zwaluwen tot buit weet te maken. Voor heel Nederland wordt momenteel het aantal broedparen op 2 à 300 geschat.

Het Smelleken, *Falco columbarius* Linnaeus, is de kleinste Europese valk en broedt behalve in Ierland en Engeland o.m. in Noord-Europa. Het is voor ons land een uitgesproken trekvogel, die in de trektijd praktisch ieder jaar hier langs het Weerter Bos, meestal laag langs de grond naar kleine vogels en insecten jagend, valt waar te nemen. Recente waarnemingen: 25 april 1972, 25 oktober 1972 en 25/26 april 1973, telkens één exemplaar.

Zowel het Smelleken als de Sperwer worden hier door de landelijke bevolking „Smeilke” genoemd, hetgeen vele dezer vogels vroeger toen nog door duivenverenigingen premies werden gesteld op het doden van roofvogels, tezamen met vele eveneens terzake onschuldige Torenvalken, noodlottig geworden is.

Torenvalken, *Falco tinnunculus* Linnaeus, zijn in het Weerter Bos in alle jaargetijden aan te treffen. Broeden doen ze er, over het hele boscomplex verspreid in minstens tien paren. In 1971 heeft Lammers er 52 torenvalken geringd. Meermalen heb ik gemerkt, dat de reeds vlugge jongen de oude vogels volgen tot aan de rand van het bos. De ouden fou-rageren dan boven de aangrenzende weilanden terwijl de jongen dan zitten te wachten op het aanbren-gen der prooi, die luid bedelend in ontvangst wordt genomen. Toen de jonge Torenvalken eens hun zit-plaats kozen vlak bij een bewoond buizernest was dat telkens aanleiding tot een proot palaver, hetgeen echter niet vermocht wijziging in die toestand te brengen. Men bleef waar men was.

Foto 4 geeft ons een mooi beeld van het intieme huis-houden van de Torenvalk met naast de jongen het mannetje op de rand van het nest. Als voedsel komen ook hier weer op de eerste plaats woelmuizen in aan-merking, hoewel nagenoeg alle kleine dieren graag tot buit worden verklaard.

In het voorjaar 1972 werd hier een torenvalk-broed-sel verstoord. Ook vond ik er in 1971 een vleugel-veer van een Torenvalk, welke door een hagelkorrel was doorboord. Men vergeet wel eens, dat het hier bij de wet beschermde vogels betreft, die mede door

het vernietigen van vele voor de landbouw schade-lijke muizen zeer nuttig zijn.

Uitgesproken zeldzaam komt hier de Ruigpoot-buizerd, *Buteo lagopus* (Pontoppidan) op de trek voor. Dit geldt wel speciaal voor het oosten van ons land. Hens vermeldt hem in zijn Avifauna van Lim-burg als een zeer zeldzame doortrekker en winter-gast, welke mening ook in „De Vogels van Twente” wordt gedeeld. In De Avifauna van Nederland staat hij te boek als „Doortrekker en wintergast in zeer klein aantal van oktober tot eind april”. Volgens de Atlas van België is hij daar nog het meest in de Kempen waargenomen. Bij mijn bezoek aan parti-culiere vogelcollectie's in dat gebied heb ik ze daar slechts zeer sporadisch aangetroffen.

Op 12 oktober 1972 zag ik een Ruigpootbuizerd boven een in het Weerter Bos gelegen uitgestrekt weiland-complex. Hij vloog in mijn richting en streek op korte afstand boven in een boom neer waar ik hem met mijn kijker (20 x) goed kon observeren. Identificatie was zo niet moeilijk. Op 17 oktober d.a.v. was ik op een afstand van 5 km. meer noor-delijk, bij „De Kievit” aan de Bolderdijk en zag daar eveneens een exemplaar op korte afstand telkens „biddend” boven de zich afwisselende percelen bouw- en weiland. Hij toonde ook hier weer o.m. de witte, aan het einde zwart gebandeerde staart. Een drietal Kraaien hinderde hem bij het voedselzoeken, zodat hij dra de top van een boom opzocht waar hij enige tijd met hooggeheven kop bleef zitten om even later op de grond neer te strijken, waar zijn plaag-geesten hem verder met rust lieten.

Gezien de zeldzaamheid van deze soort voor deze streken wil ik aannemen dat ik in beide gevallen met een en dezelfde vogel te doen heb gehad. De Ruig-pootbuizerd toont in het veld veel overeenkomst met de Buizerd. Zijn prooi bestaat ook hier weer in hoofd-zaak uit woel- en veldmuizen.

Het Inventarisatie-Rapport vermeldt van de Bui-zerd *Buteo buteo*, twee broedgevallen voor 1972. Voor het hele gebied waren er tenminste drie. Ze broeden er reeds vele jaren. In de broedtijd vliegen

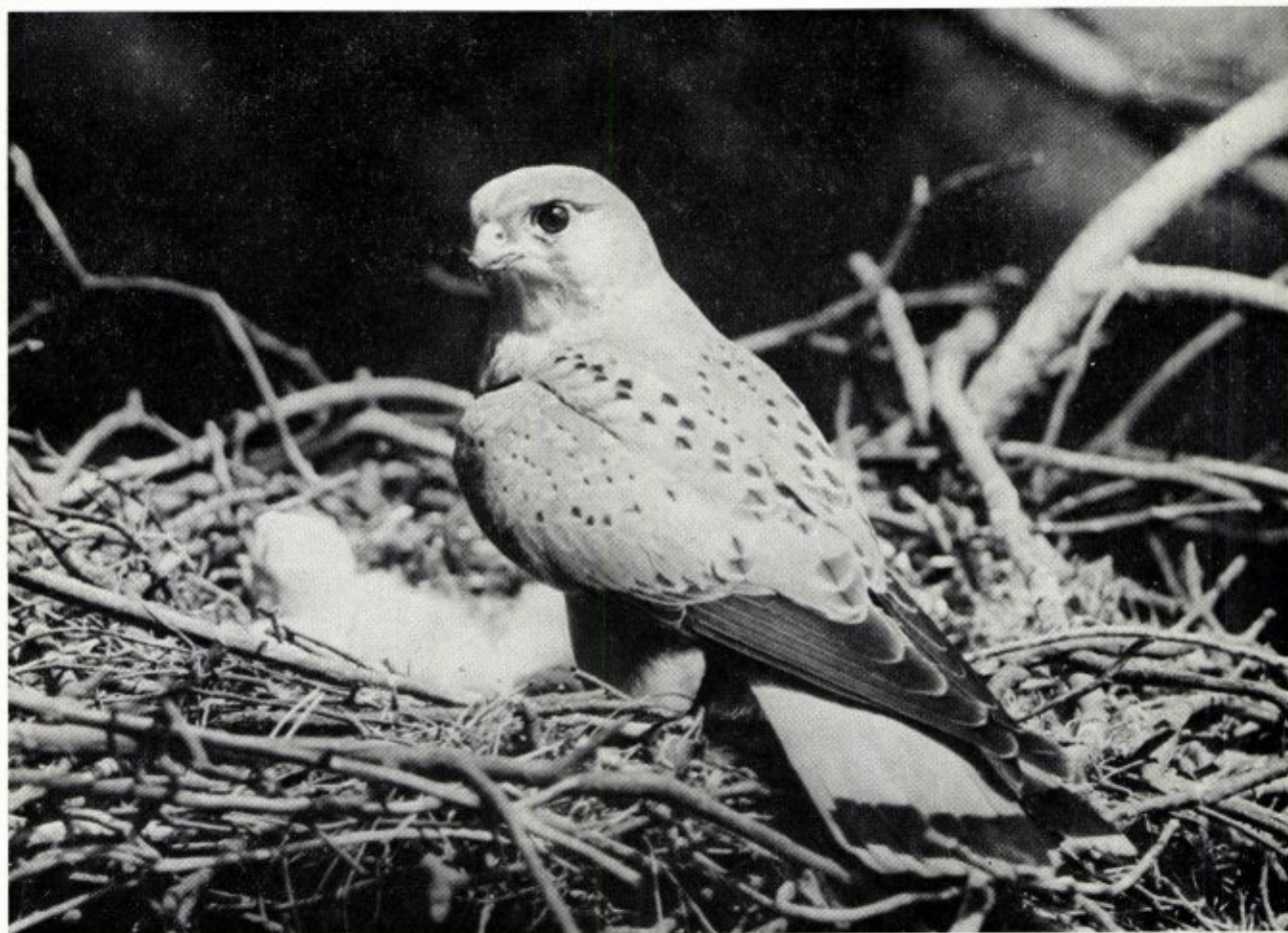

Foto 4: Torenvalk (*Falco tinnunculus* Linnaeus) (♂), met voedsel (insect) voor ongeveer 10 dagen oude jongen. (foto H. Lchaen).

ze soms van hier uit over een uitgestrekt gebied. Zo kan het voorkomen, dat men midden zomer bij warm weer boven het centrum van Weert een Buizerd, gebruik makend van de thermiek, kan zien rondcirkelen. Merkwaardig laat in het jaar, 12 september 1972, zag ik 5 Buizerden nml. twee ouden en drie nagenoeg volwassen jonge vogels in het Weerter Bos, waarvan deze laatste aan de rand van een langgerekt dennebos waren gezeten, terwijl de ouden over de aangrenzende weilanden en langs een van de waterlopen fourageerden en dan de prooi bij succesvolle

jacht naar de jongen brachten. Gezien deze late datum, moet het hier wel een na-legsel betreffen, waarvan in de literatuur nog wel eens een enkele maal melding is gemaakt. Het eerste legsel moet dan op een of andere manier verloren zijn geraakt.

Bij de jongen was één van de drie zeer lichtkleurig zoals dat ook het geval was bij een der oude vogels.

Een interessante waarneming deed dhr. Lammers, die in 1972 in het nestmateriaal van een bewoond buizerdnest dertien eveneens bewoonde nesten van de Ringmus aantrof. De Buizerd gebruikt soms jaren-

lang hetzelfde nest, hetwelk dan jaar voor jaar met nieuw aangedragen materiaal wordt voorzien en zo een respectabele omvang kan krijgen. De Ringmussen weten blijkbaar uit instinkt, dat deze inwoning bij de Buizerd voor hen geen riskante zaak was.

In het najaar neemt het hier aanwezige contingent met uit het noorden hier naar toe trekkende Buizerden toe. Anderzijds mag men aannemen, dat ook van de jonge Buizerden, die hier telkenjare opgroeien reeds spoedig na het zelfstandig worden een aantal wegtrekken; zuidelijker naar België en Frankrijk.

Op 16 januari 1973 zag ik op een betrekkelijk korte afstand langs het Weerter Bos tien Buizerden, die daar in weilanden en boomgaarden fourageerden. Voor het hele complex mocht men dat toen wel veilig op twintig exemplaren stellen, want vanaf het geobserveerde gedeelte tot aan en om De Kievit, waar 's-winters ook steeds Buizerden aanwezig zijn was de afstand wel dubbel zo groot, onder vrijwel gelijke bodemgesteldheid. Het komt praktisch niet voor dat ik bij mijn bezoeken aan dit boscomplex niet de aanwezigheid van een of meer Buizerden kan constateren. Grotere overtrekkende troepen Buizerden vallen in de trektijd nogal eens waar te nemen. Zo op 3 maart 1969 vele exemplaren.

Ook de Buizerd is een gespecialiseerde muizenjager, die een vogel in de vlucht slechts zeer moeilijk kan grijpen. Hij is ook een aaseter en jaagt zeer geschikt andere kleinere prooivogels hun buit af. Het Weerter Bos, met vele ondiepe waterlopen, biedt Buizerden ook volop gelegenheid tot baden, waarvan ze, zoals ik meermaals heb kunnen constateren, gaarne gebruik weten te maken.

Kwam het Weerter Bos er bij de najaarsstorm van 12/13 november 1972 zeer goed van af, zo moest dit bosgebied bij de storm die ons land op 2 april 1973 teisterde daaraan een veel zwaardere tol betalen. Vooral die bosgedeelten die in de laatste jaren behoorlijk waren uitgedund, kregen de hardste klappen te verduren zodat menige den en spar het moest ontgelden, soms in zijn val nog een of twee andere bomen meesleurend.

Bij het controleren van de buizerdnesten in het Weer-

ter Bos na de storm constateerde Lammers, dat een dezer, die drie eieren bevatte door de storm zodanig was geruïneerd, dat dit broedsel als verloren moest worden beschouwd. Het is niet uitgesloten, dat waar dit nog betrekkelijk vroeg in het seizoen voorviel, dit buizerdpaar nog tot een na-legsel heeft kunnen komen.

De drie kiekendief-soorten t.w. de Bruine Kiekendief, *Circus aeruginosus* (Linnaeus), de Grauwe Kiekendief, *Circus pygargus* (Linnaeus) en de Blauwe Kiekendief, *Circus cyaneus* (Linnaeus) kan men hier nog maar alleen op de trek, zij het dan regelmatig, maar toch spaarzaam observeren.

Broedplaatsen van de Bruine Kiekendief zijn er nog wel in de omgeving, zoals in de Groote Peel en in een iets meer zuidelijk gelegen gebied te vinden; daarvoor moet een min of meer uitgestrekt drassig met veel riet begroeid terrein aanwezig zijn, dat hier bij het Weerter Bos alleen nog aan De Kievit te vinden is.

Een daarmee vergelijkbaar biotoop wenst zich ook de Grauwe Kiekendief die in dit bosgebied vermoedelijk voor het laatst in de zomer van 1947 heeft gebroed. Toch zag Lammers zowel in het broedseizoen 1970 als in 1971 deze vogel nog in de omgeving van het Weerter Bos fourageren maar we mogen aannemen, dat dit bezoek plaats had vanuit een nagelegen Noordbrabantse broedplaats. In de Groote Peel broedde hij voor het laatst in 1968, althans broedpoging.

Op 3 mei 1972 zag ik aan de Bolderdijk een Grauwe Kiekendief ♂ laag overvliegen. Hij verdween in westelijke richting. Het voedsel van deze vogel bestaat uit kleinere zoogdieren, insecten en hagedissen. De Blauwe Kiekendief is duidelijk kleiner dan de bruine. Vroeger geregeld broedvogel in deze streken (Moeselpeel en Stramproyer Broek) is hij daaruit verdwenen en we zien hem nu nog hier uitsluitend als doortrekker zowel in de trektijd als in de winter. Gewoonlijk laag over de bouw- en weilanden vliegend, een grote oppervlakte bestrijkend, waarbij we hem spoedig uit het oog verliezen.

De Havik, *Accipiter gentilis* (Linnaeus), behoort zo langzaam aan tot een van onze zeer zeldzame broedvogels, „zeer schaars” zoals zulks de Avifauna van Nederland vermeldt. In het Weerter Bos komen ze reeds vele jaren voor. Zoals reeds gezegd was dit bos vroeger erg drassig en hele gebieden waren praktisch gedurende het hele jaar moeilijk toegankelijk. Daar heerste de rust die de Havik voor het grootbrengen van zijn jongen juist zo broodnodig heeft. Wel stroopten er bij tijd en wijle met jachtgeweren gewapende lieden door het bos, die hun geweer leegschoten op de grote nesten, waarvan ze veronderstelden dat ze door roofvogels werden bewoond. Hun eenzijdig negatieve instelling ten aanzien daarvan en onbegrip voor de belangrijke functie welke deze vogels vervullen in de levensgemeenschap van het bos waren daarvan wel de hoofdoorzaak.

Zo werd bij zo'n strooptocht op 16 juni 1951 een nest van een Havik in het Weerter Bos, langs de Oude Graef ontdekt. Deze vogel bouwt zijn nest gaarne in hoge bomen in een bos niet ver van een beek, zodat hij voor het af- en aanvliegen van en naar zijn nest van de daardoor in het bos aanwezige ruimte gebruik kan maken. Het liep destijds met dit broedsel niet goed af. De vier zich in het nest bevindende jonge Haviken werden meegenomen. Ik zag ze op een boerderij in een kist zitten met draad ervoor, toevertrouwd aan een stel opschietende kinderen, die er weinig waardering voor toonden als gevolg van een te eenzijdige beoordeling van de ook nog sterk overdreven voedselopname.

Ook op 16 mei 1965 werd het nest van een Havik ontdekt. Oorspronkelijk bevatte dit nest drie jongen later constateerde Pijpers dat een exemplaar daarvan was verdwenen en er verder slechts twee zijn opgegroeid. In 1970 en 1971 kon Lammers er nog de aanwezigheid van een Havik ♀ constateren. Vermoedelijk is er toen toch wel een broedsel geweest. Want op 11 mei 1970 en 26 juni 1970 zag ik telkens een Havik op rooftocht. Hij joeg daarbij langs smalle dicht begroeide bospaden, waarbij hij op korte afstand langs mij heen vloog. Op laatstgenoemde datum had hij blijkbaar een Kraai geslagen die daarbij

op het kantje af, zij het gehavend, de dans ontsprong. Even nadat mij de Havik passeerde kwam uit die richting de Kraai omlaag, waarvan bleek dat ze niet meer over de kracht beschikte om zich aan een boomtak vast te houden. Ze probeerde het enige malen en viel toen tussen de heesters op de grond neer. In 1971 zag ik een overvliegende Havik op 17 april en 23 juni. In december 1971 zag ik tweemaal een exemplaar op dezelfde plaats. Ook in 1972 werd binnen het complex door verschillende waarnemers herhaaldelijk een Havik gezien.

Zo zag dhr. Lammers in het Weerter Bos op 11 februari 1972 nog een Havik, die roepend in een boom zat. In die maand wordt ook in de regel met de nestbouw een aanvang gemaakt.

In april 1973 bleek dat de Havik wederom in het Weerter Bos bezig was zijn nest te herstellen. Daarna werd de vogel zittend op het nest aangetroffen. Medio mei controleerde Lammers het nest hetwelk géén eieren bleek te bevatten. Later heb ik zowel ♀ als ♂ Havik nog meerdere malen gedurende het broedseizoen gezien. Of het binnen het boscomplex toch nog tot een succesvol broedsel is gekomen is echter niet bekend.

De hierbij geplaatste foto 5 toont een geprepareerde Havik ♂ in jeugdkleed, die 18 januari 1973 te Posterholt dood werd aangetroffen. Nu zwerven ook jonge Haviken gewoonlijk nogal wat buiten hun geboorte-streek uit, zodat men daaruit niet direkt een bewijs kan zien voor het broeden dezer soort daar ter plaatse. Niettemin vermeldt Hens in zijn Avifauna meerdere broedgevallen in dat gebied. De prooi van de Havik, die hij tot op een afstand van 6 km. van de horst verrijd in bos en veld jaagt, bestaat in hoofdzaak uit vogels w.o. duiven en spechten, spreuwen, gaaien en kraaien; gorzen en vinken, alsook kleinere zoogdieren: muizen, mollen, konijnen en hazen, waarbij we niet moeten vergeten, dat op de eerste plaats de zieke dieren, die een besmettingshaard vormen voor anderen, de havik ten prooi vallen, zoals dit trouwens ook bij andere prooivogels het geval is.

Zo vermeldt Dr. H. Brüll in zijn werk: „Das Leben

Foto 5: Havik (*Accipiter gentilis* Linnaeus) (♂), jeugdkleed. Posterholt, 18 januari 1973. (foto praep. J. de Haan).

deutscher Greifvögel" (1963) pag. 147 dat het bij de jacht met de havik steeds duidelijk is gebleken, dat bij het uitbreken van de myxomatose de zieke konijnen door de havik als prooi worden geprefereerd, ook als de ziekte zich bij die dieren pas in het beginstadium openbaarde en uiterlijk daarvan bij de konijnen nauwelijks iets waarneembaar was.

Van de Sperwer, *Accipiter nisus* (Linnaeus), zijn de laatste jaren in het Weerter Bos geen broedgevallen meer bekend. Wel zijn er tal van waarnemingen uit dit gebied, welke echter in hoofdzaak vallen in de periode half oktober tot half april en dus naar alle waarschijnlijkheid op trekkende vogels betrekking hebben.

Men heeft mij wel eens de eieren getoond, geroofd uit een sperwernest in het Weerter Bos, maar dat is reeds geruime tijd geleden.

Enige recente data: 15/4 '71, 14/3 '72, 22/3 '72,

25/3 '72 bij De Kievit. med. v. Deurzen, 18/10 '72, 24/10 '72, 7/11 '72.

Mogelijk maken de buiten het gesloten bos gelegen percelen dennebos als broedgelegenheid voor deze soort een goede kans. Hij jaagt in alle landschappen, welke rijk zijn aan zangvogels en waar in een of andere vorm bomen en struikgewas aanwezig is. Hij gebruikt deze begroeiing als dekking bij zijn aanvalsvluchten, welke hij meestal laag over de grond vliegend uitvoert.

10 April 1973 bevonden zich bij de Grashut een aantal Koperwicken en Kramsvogels, die hun vreugde over de toen wat betere weersomstandigheden uitten in een nogal luidruchtig concert, dat zij daar in een complex van bomen en struiken ten beste gaven.

Nauwelijks was ik ter plaatse of een Sperwer ♀ door deze zang aangelokt kwam rakelings langs de begroeiing waarin ze gezeten waren aanvliegen.

Toen ze haar vaart afremde om in het hout neer te strijken, zag ze mij tegelijkertijd tussen de takken door op een paar meter afstand staan. Ze veerde toen weer razend snel op om na een steile bocht haastig het veld te ruimen, een voor haar wellicht fortuinlijker jacht tegemoet.

De heer H. Lehaen maakte, hemelsbreed niet zover hier vandaan, een foto van een Sperwer bij zijn jongen op het nest en stelde deze ter illustratie van dit artikel beschikbaar (foto 6).

De Rode Wouw, *Milvus milvus* (Linnaeus), nam ik trekkend over het Weerter Bos waar op 24 februari 1972. Zijn prooi bestaat o.a. uit muizen, mollen hagedissen, kikkers en insecten. „Doortrekker in zeer klein aantal”, waarvan hier in de laatste jaen toch wel meer de aanwezigheid werd vastgesteld.

Ook de Zwarte Wouw, *Milvus migrans* (Boddaert) werd er enige malen gezien. Hij houdt zich meer op in de buurt van water. Zo zag van Deurzen een exemplaar bij „De Kievit” op 25 maart 1972. Hij leeft van vis, vogels enz. Hij verstaat de kunst andere prooivogels hun buit afhandig te maken en zijn voedsel bestaat ten dele ook uit aas.

Foto 6: Sperwer (*Accipiter nisus* Linnaeus) (♀) brengt prooi voor ongeveer 12 dagen oude jongen.

(foto: H. Lehaen).

Van de Wespendif, *Pernis apivorus* (Linnaeus) werd volgens mededeling van dhr Lammers in 1968 een broedpoging waargenomen. Later was echter het ♂ verdwenen. In 1969 en 1970 werd in de maanden juli - augustus nog een ♀ gezien.

In augustus 1971 werden op verschillende plaatsen in het Weerter Bos uitgegraven wespennesten aangetroffen. Dit was ook in augustus 1972 het geval. 20 juni 1972 vloog een Wespendif op van de kant van een langs het bos lopende beek. Hij vloog betrekkelijk langzaam tot boven het bos, keerde nog

eens om als om te observeren wie hem stoorde en vloog toen over het bos weg.

Vermoedelijk wordt in het Weerter Bos door Wespendifen gefourageerd, die buiten dit gebied broeden. Dit is niet zo verwonderlijk als men daarbij in aanmerking neemt, dat aansluitend aan dit gebied nog honderden hektaren bos liggen, welke hier in deze verhandeling als niet behorende tot „Het Weerter Bos” buiten beschouwing moeten blijven.

Overigens valt het begin van de trektijd van deze vogel reeds in augustus.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op dinsdag 4 juni om 19.30 uur in het Grotius-College.

te Maastricht wordt in juni *geen* maandvergadering gehouden i.v.m. de jaarvergadering te Venlo op 9 mei a.s.

In de maanden juli en augustus zullen *geen* maandvergaderingen worden gehouden i.v.m. het vakantie-seizoen. De eerstvolgende bijeenkomsten zijn dan:

te Heerlen op dinsdag 3 september, en te Maastricht op donderdag 5 september a.s.

DE NATUUR IN

Programma natuurwandelingen IVN Limburg

Zondag

2 juni *Wandeling door de beemden van Nuth, o.l.v.

Maandag IVN-Spaubeek. Vertrek van de kerk te Nuth om

3 juni 14.30 uur.

*Wandeling door het Geuldal, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek VVV-kantoor Meerssen om 14.30 uur.

Zaterdag *Vogelexcursie in het Limbrichterbos, o.l.v. IVN-

8 juni Geleen. Vertrek van Markt Geleen om 5.00 uur. (Eigen vervoer).

Zondag *Wandeling in omgeving Wylré, o.l.v. IVN-Maas-

9 juni tricht. Vertrek van kasteel Wylré om 14.30 uur.

*Plantenexcursie Blankwater, o.l.v. IVN-Roermond.

Vertrek van de kerk Boukoul om 14.00 uur.

*Wandeling door de Vijlenerbossen, o.l.v. IVN-IVN-Vijlen/Vaals. Vertrek van café Bergzicht om 8.30 uur.

*Recreatiegebied de Hondskerk en de heemtuin, o.l.v. IVN-Munstergeleen. Vertrek van de Kerk te Munstergeleen om 14.30 uur.

*Middagwandeling naar de Schneeberg (Orsbach), o.l.v. IVN-Kerkrade. Vertrek M. Goretti 13.00 uur, Jachthuis 13.05 uur, Kaalheide 13.20 uur. Buskosten f 4,50 volw. f 2,50 kinderen.

Zondag *Ochtendwandeling door het Brebos, St. Jansbos en het Gerendal, o.l.v. IVN-Valkenburg. Vertrek VVV-kantoor Valkenburg om 5.45 uur.

16 juni *Eifeltocht naar omgeving Hammer, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek Stationsplein Meerssen om 8.00 uur.

*Aambos - Brunsummerheide, o.l.v. IVN-Heerlen.

Vertrek parkeerterrein Putgraaf om 14.30 uur.

*Busexcursie naar Hellenthal (D.), o.l.v. IVN-Elsloo. Buskosten leden f 9,—, niet-leden, f 10,—. Opgave dhr. L. Welbers, Julianastraat 62, Elsloo.

Zondag *Dagwandeling omgeving Slenaken, o.l.v. IVN-
23 juni Bocholtz/Simpelveld. Vertrek Wilhelminaplein te Bocholtz om 9.30 uur.

*Wandeling door het Schutterspark, o.l.v. IVN-Brunssum. Vertrek Schuttershuske om 14.30 uur.

*Eyserheide en Trintelen, o.l.v. IVN-Eys. Vertrek van de kerk te Eys om 8.30 uur.

*Natuureservaat Kunderberg, o.l.v. IVN-Ubachsberg/Voerendaal. Vertrek van station Voerendaal om 14.30 uur.

Zondag *Wandeling door het Susterenderhout, o.l.v. IVN-
30 juni Swentibold. Vertrek van station Susteren om 14.30 uur.

*Dagwandeling naar Brunsummerheide, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek vanaf de Zeekoelen te Brunssum om 10.30 uur.

Zondag *Wandeling omgeving Wylré, o.l.v. IVN-Spaubeek.
7 juli Vertrek van de kerk te Wylré om 14.30 uur.

*Ardennentocht naar de Iinglinspo, o.l.v. IVN-Kerkrade. Buskosten leden f 7,50.

Dinsdagen *Avondwandelingen omgeving Bemelen, o.l.v. IVN-
2,9,16,23 Maastricht.

en 30 juli Vertrek Gemeentehuis Bemelen om 19.00 uur.

Donder- *Geuldalwandeling naar de Heimansgroeve, o.l.v. IVN-
dagen IVN-Vijlen/Vaals. Vertrek van Patronaat te Epen 4 en 18 juli om 19.00 uur.

Donder- *Geuldalwandeling naar de Heimansgroeve, o.l.v. IVN-
dagen 11 IVN-Vijlen/Vaals. Vertrek bij camping Rozenhof- en 25 juli Camerig om 19.00 uur.

Zondag *Bustocht door het heuvelland Zuid-Limburg, o.l.v. IVN-
14 juli Meerssen. Vertrek van stationsplein te Meerssen om 13.00 uur. Tel. 2983.

Zondag *Wandeling omgeving Eys, o.l.v. IVN-Bocholtz/
21 juli Simpelveld. Vertrek Wilhelminaplein Bocholtz om 13.30 uur.

*Wandeling naar de Kollenberg te Sittard, o.l.v. IVN-Munstergeleen. Vertrek LTM-bushalte voet Wintrakerberg om 14.30 uur.

*Wandeling naar Raar en Houthem, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek van VVV-kantoor Meerssen om 14.30 uur.

Zondag *Wandeling Putberg en Imstenraderbos, o.l.v. IVN-
28 juli Heerlen. Vertrek kapel Benzenraderbos om 14.30 u.